CZU: 33:364 https://doi.org/10.59295/mpdnwe2024.47

THE ROLE AND PRINCIPLES OF THE CARE ECONOMY IN THE CONTEMPORARY ECONOMY

PRODAN-ȘESTACOVA Liubovi
Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova
liubovips59@gmail.com
ORCID ID: 009-0007-3828-487X

Purpose of the article: The purpose of this article is to emphasize the significance of care economy activities in addressing contemporary challenges such as social inequality and population aging.

Methodology: The methodology involves an analysis of specialized literature, case studies, and relevant legislation. This approach allows for a comprehensive understanding of the care economy's principles.

Conclusions: The study concludes that the care economy not only supports individual well-being but also plays a crucial role in fostering economic stability by creating jobs and reducing poverty. The integration of care economy principles into public policies is essential for building a more equitable and resilient society.

Originality: The originality of the article stems from its interdisciplinary approach, blending economic, social, and public policy perspectives. This offers a novel understanding of the care economy's vital role in the contemporary economic landscape.

Key words: Care economy, social inequality, population aging, economic stability, public policy, interdisciplinary approach.

ROLUL ȘI PRINCIPIILE ECONOMIEI ÎNGRIJIRII ÎN ECONOMIA CONTEMPORANĂ

Introducere

Munca de îngrijire este un element crucial pentru bunăstarea umană, precum și o componentă esențială pentru o economie vibrantă și sustenabilă, cu o forță de muncă productivă. Această muncă asigură însăși existența societății umane.

Munca de îngrijire include atât dimensiunea plătită, cât și cea neplătită. Îngrijitorii de copii, educatorii din grădinițe și școli, profesioniștii din domeniul sănătății și lucrătorii din îngrijirea profesională oferă servicii pe bază de plată (recompensă). Cu toate acestea, majoritatea muncii de îngrijire se desfășoară pe o bază neplătită, în cadrul gospodăriei. Disponibilitatea tot mai mare a datelor despre utilizarea timpului din întreaga lume confirmă statistic un fapt bine cunoscut despre economia de îngrijire neplătită: femeile suportă o parte disproporționată din această povară.

O serie de condiții precum, îmbătrânirea societăților, schimbările în structura familiilor, creșterea accelerată a populației în unele regiuni ale globului pământesc, statutul secundar al femeilor pe piețele muncii și lacunele din politicile sociale necesită acțiuni urgente privind organizarea muncii de îngrijire din partea guvernelor, angajatorilor, sindicatelor și cetățenilor.

Dacă nu sunt abordate corespunzător, deficitele actuale în furnizarea serviciilor de îngrijire și în calitatea acestora vor crea o criză globală profundă în domeniul îngrijirii și vor spori inegalitățile de gen la locul de muncă.

Materiale și metode

Fiecare dintre noi pe parcursul vieții are momente de dependență, momente în care ne bazăm pe bunătatea sau generozitatea altora pentru a ne satisface cele mai fundamentale nevoi (alimentare, îngrijire pe timp de boală, educație timpurie ș.a.). De cele mai multe ori, nevoile noastre sunt îndeplinite de membrii familiei noastre.

Munca de îngrijire constă în două activități care, de regulă, se suprapun:

- activitățile directe, personale și relaționale de îngrijire, cum ar fi hrănirea unui bebeluș sau îngrijirea unui partener bolnav;

- activitățile indirecte de îngrijire, cum ar fi gătitul și curățenia.

Munca de îngrijire neremunerată este munca prestată fără recompensă financiară de către îngrijitorii neremunerați și reprezintă o dimensiune importantă a muncii umane. Munca de îngrijire plătită este realizată contra unei plăți sau a unui profit de către lucrătorii din domeniul îngrijirii. Aceștia cuprind o gamă largă de lucrători în servicii personale, cum ar fi asistentele, profesorii, medicii și lucrătorii în îngrijire personală.

Pentru membrii societății cu resurse suficiente, multe momente de dependență sunt gestionate prin servicii oferite de piață — furnizorii de îngrijire de zi pentru copii, personalul medical al serviciilor spitalicești, furnizorii de îngrijire la domiciliu ș.a.. Dar mulți cetățeni, în special copiii, adulții săraci și cu necesități speciale (cu diverse tipuri de dizabilități), precum și o proporție semnificativă din rândul vârstnicilor fragili, nu au resursele necesare pentru a apela la serviciile oferite de piață. Ei se bazează în schimb pe familiile lor. Uneori, însă, dependența este pur și simplu prea mare pentru membrii familiei, care trebuie să jongleze și cu munca plătită, îngrijirea altor membri ai familiei și propria sănătate fizică și mentală.

Re-conceptualizării muncii de îngrijire în ultima perioadă este în atenția sporită a cercetătorilor și factorilor de luare a deciziilor atât la nivelul economiilor naționale, cât și la nivel global. În acest context, membrii Organizației Internaționale a Muncii au adoptat, în cadrul Conferinței Internaționale a Muncii din iunie 2024, Rezoluția de referință privind munca decentă și economia de îngrijire. Această Rezoluție reprezintă primul acord global tripartit pe această temă, deschizând calea pentru ca statele să abordeze provocările și să valorifice oportunitățile oferite de economia de îngrijire. Ea stipulează că „o economie de îngrijire funcțională nu doar că sprijină indivizii și familiile, dar contribuie și la o forță de muncă mai sănătoasă, creează locuri de muncă și sporește productivitatea.” Rezoluția subliniază, de asemenea, „barierele structurale” pe care munca de îngrijire neremunerată le creează pentru femei în participarea, menținerea și avansarea lor în forța de muncă.

Literatura academică și în domeniul politicilor publice privind munca de îngrijire este invocă accentul dominant pe soluțiile bazate pe familie, mai degrabă, decât pe cele bazate pe piață sau pe statul social (welfare state).

Termenul de „îngrijitor” presupune că familiile, în special femeile din cadrul acestora, furnizează în mod voluntar îngrijire, indiferent de consecințele personale.

Termenul de „îngrijitor” provine din literatura din domeniul gerontologiei, într-o încercare de a distinge furnizorii de îngrijire de beneficiarii acestora. Însă termenul a dobândit o semnificație politică și economică, cu consecințe problematice. „Îngrijitor” implică faptul că îngrijirea este oferită gratuit, fie fără costuri, fie cu un cost pe care cel care oferă îngrijirea este dispus și capabil să-l suporte. Implicit în acest termen este noțiunea de alegere. Însă, pe măsură ce analizăm mai multe decenii de literatură despre munca de îngrijire, este clar că alegerile individuale privind munca de îngrijire sunt foarte limitate de o ideologie persistentă despre natura de gen a muncii de îngrijire, cerințele și așteptările contradictorii privind munca plătită și munca neremunerată, lipsa opțiunilor accesibile pe piață și instabilitatea sprijinului social implementat prin statele de bunăstare [4, p.15].

Conform datelor Organizației Internaționale a Muncii, se estimează că în anul 2023, 748 milioane de persoane din toată lumea (cu vârsta de 15 ani sau mai mult) nu au participat la forța de muncă globală din cauza responsabilităților de îngrijire neremunerată, reprezentând un sfert din totalul persoanelor aflate în vârstă de muncă. Dintre acestea, 708 milioane sunt femei și 40 milioane bărbați [8].

Aceste date indică faptul, că responsabilitățile de îngrijire reprezintă principala barieră pentru femei în ceea ce privește intrarea și rămânerea pe piața forței de muncă, în timp ce bărbații sunt mai predispuși să invoce alte motive personale pentru a nu se încadra în muncă, cum ar fi problemele de educație și sănătate.

Această discrepanță de gen subliniază rolul disproporționat pe care femeile îl joacă în creșterea copiilor, îngrijire și suport pentru persoanele cu dizabilități și pentru cei care au nevoie de îngrijire pe termen lung, muncă casnică și alte responsabilități de îngrijire.

La nivel global, aproximativ 1,6 miliarde de femei și 800 de milioane de bărbați nu fac parte din forța de muncă, 45% dintre aceste femei și 5% dintre acești bărbați invocând responsabilitățile de îngrijire ca motiv pentru neparticiparea lor. Printre femeile cu vârsta între 25 și 54 de ani, proporția celor care menționează îngrijirea drept motiv pentru a nu face parte din forța de muncă crește la două treimi (379 milioane de femei). Femeile cu un nivel mai scăzut de educație și cele din zonele rurale se confruntă, de asemenea, cu bariere mai mari în participarea la forța de muncă din cauza responsabilităților de îngrijire [8].

În plus, numărului de ore necesare pentru a menține economia de îngrijire în funcțiune imens. Din totalul orelor globale de muncă plătită și neplătită, 41% sunt dedicate muncii de îngrijire neplătite, iar în mediu, sarcina de muncă neplătită săptămânală a femeilor este de peste trei ori mai mare decât cea a bărbaților [5; p.8].

Indicatorii studiați privind utilizarea timpului sunt de trei tipuri:

- ✓ Timpul mediu zilnic petrecut într-o activitate dată, clasificat în funcție de populația implicată (sau angajată) în activitate;
- ✓ Rata de participare (numărul de persoane implicate în activitate împărțit la populația totală—implicată);
- ✓ Timpul mediu zilnic petrecut într-o activitate dată de întreaga populație, indiferent dacă este implicată sau nu în activitate.

În general, studiile cu privire la utilizarea timpului în gospodării se realizează în țările europene, începând cu anii 1970 și au metodologii diferite în ceea ce privește perioada de colectare a datelor (de exemplu, perioade egale pe parcursul a fiecărei luni a anului sau a fiecărui trimestru pentru a lua în calcul variațiile sezoniere), vârsta minimă a persoanelor din eșantion, mărimea eșantionului, diferite instrumente de colectare a datelor (cele mai dese ori, instrumentul fiind agenda în care membrul gospodăriei notează activitățile casnice și timpul dedicat acestora, dar și chestionarele aplicate de cercetători) ș.a.

Pentru a armoniza aceste studii și procedee de colectare a datelor a fost elaborat HETUS (The Harmonised European Time Use Surveys – Sondajele europene armonizate privind utilizarea timpului) [9]. HETUS sunt sondaje naționale care examinează cât timp petrec oamenii în diverse activități, inclusiv munca plătită, treburile gospodărești și îngrijirea familiei, îngrijirea personală, munca voluntară, viața socială, călătoriile și timpul liber. Acestea oferă o imagine a modelelor de utilizare a timpului în aproximativ jumătate din țările Uniunii Europene (UE) și 3 țări non-UE (Norvegia, Serbia și Turcia). Cei 3 indicatori sunt compilați pe următoarele criterii:

- sexe și grupe de vârstă;
- componența gospodăriei;
- nivelul cel mai înalt de educație obținut;
- statutul profesional auto-declarat, conform informațiilor despre statutul muncii perceput de respondent;
- ziua săptămânii și luna anului.

Unitatea de bază a colectării datelor este gospodăria. Totuși, deoarece multe dintre țările participante nu pot sau nu doresc să colecteze date de la toți membrii unei gospodării, activitățile de diseminare ale Eurostat pentru HETUS se concentrează pe respondenții individuali.

HETUS utilizează lista de codificare a activităților (LCA). Aceasta atribuie un cod de 3 cifre activităților principale (care răspund la întrebarea „ce făceai?") și activităților secundare (care răspund la întrebarea „ce altceva făceai?") în care respondenții sunt implicați pe parcursul zilei. În acest scop, cele 24 de ore ale zilei sunt împărțite în 144 de intervale de timp de câte 10 minute fiecare. Activitățile sunt descrise de către respondenți și ulterior codificate de către codificatori profesioniști, folosind un sistem de clasificare a activităților cu peste 100 de categorii de 3 cifre.

Informațiile despre activitățile principale și secundare sunt completate cu alte clasificări care descriu locația (unde este petrecut timpul, inclusiv modurile de transport) și descriu „cu cine" este petrecut timpul.

Începând cu runda 3 a HETUS (2020), țărilor participante li se oferă o categorie suplimentară de activitate pentru jurnalul de timp, „utilizarea TIC". Aceasta implică stabilirea, pentru fiecare interval de 10 minute, dacă activitatea principală sau secundară implică utilizarea unui computer, a unui dispozitiv inteligent, a internetului, a unui instrument online sau a unor dispozitive similare.

În alte regiuni ale lumii (America de Nord, Africa, Asia) studierea utilizării timpului se face în conformitate cu varii metodologii, fapt care limitează efectuarea unor comparații internaționale în acest sens [2, pp.9-12].

Rezultate și discuții

Rezultatele cercetărilor efectuate în domeniul economiei îngrijirii servesc drept sursă pentru un consens larg privind faptul, că sarcina disproporționată a femeilor cu munca de îngrijire neremunerată constituie o cauză fundamentală a lipsei lor de putere economică și socială, generînd inechitate și inegalitate de gen în societate. Decalajele uriașe de gen legate de timpul dedicat muncii de îngrijire neremunerate se transformă în decalaje paralele în timpul dedicat muncii plătite și generează în mod sistematic inegalități de gen sub forma unei multitudini de rezultate pe piața muncii, inclusiv:

- decalajul de gen în ocuparea locurilor de muncă,
- segregarea pe gen a locurilor de muncă pe orizontală și verticală,
- decalajul de gen în câștiguri și avere (inclusiv, proprietăți și deținerea afacerilor),
- decalajele de gen în reprezentarea politică și luarea deciziilor [5; p.9].

Segregarea pe gen a locurilor de muncă se referă la distribuirea inegală a bărbaților și femeilor în diferite tipuri de locuri de muncă, iar aceasta poate fi de două tipuri:

1. Segregarea pe orizontală: Se referă la tendința ca bărbații și femeile să fie concentrați în diferite industrii sau sectoare economice. De exemplu, femeile sunt adesea mai prezente în profesii din domenii precum educația, îngrijirea sau serviciile, în timp ce bărbații sunt mai întâlniți în domenii precum construcțiile, tehnologia sau ingineria.
2. Segregarea pe verticală: Se referă la distribuția inegală a bărbaților și femeilor pe diferite nivele ierarhice sau de responsabilitate în cadrul aceleași industrii sau sectoare. De obicei, femeile tind să fie concentrate în poziții inferioare sau cu salarii mai mici, în timp ce bărbații domină funcțiile de conducere sau cele mai bine remunerate.

Ambele forme de segregare reflectă inegalitățile de gen care există pe piața muncii și contribuie la disparitățile în venituri și oportunități.

Conform Institutului Global McKinsey, se constată că îmbunătățirea participării femeilor pe piața muncii ar putea crește produsul intern brut (PIB) global anual cu până la 26% până în 2025, sau 28 trilioane de USD într-un „scenariu de potențial maxim" în care femeile joacă un rol identic în piețele de muncă cu cel al bărbaților [7].

În acest fel, se observă necesitatea găsirii unor soluții care ar echilibra atât cerințele și posibilitățile creșterii pieții muncii print-o mai mare implicare a femeilor, dar și asigurarea soluțiilor viabile pentru susținerea muncii de îngrijire, cererea pentru care este în continuă creștere. Astfel de intervenții vizează creșterea vizibilității economiei de îngrijire prin recunoașterea, reducerea și re-distribuția muncii neplătite de îngrijire (așa numită, Strategia 3R).

Recunoașterea muncii de îngrijire neplătite poate lua mai multe forme:

- elaborarea legislației și coordonarea de politici la nivel național privind economia de îngrijire;
- incluziunea muncii de îngrijire neplătite în statisticile naționale prin colectarea de date calitative și cantitative, în special date privind utilizarea timpului;
- evaluarea muncii de îngrijire neplătite și explorarea legăturilor acesteia cu alte fenomene economice și sociale, cum ar fi participarea la forța de muncă, produsul intern brut (PIB), inegalitățile și sărăcia;
- compensarea timpului de muncă de îngrijire neplătită prin transferuri sociale (cum ar fi plata salariilor pentru îngrijirea copiilor sau a vârstnicilor sau asigurarea socială pentru gospodinele cu normă întreagă).

Reducerea muncii de îngrijire neplătite implică diminuarea poverii, în primul rând pentru femei și, în al doilea rând, pentru societate în ansamblu, dar fără a compromite principiul accesului la îngrijire de calitate universală. Acest lucru poate fi realizat printr-o strategie cu două direcții principale:

- investiții publice în infrastructura serviciilor sociale de îngrijire, care au potențialul de a transforma o cantitate substanțială de muncă de îngrijire domestică neplătită în muncă socială plătită;
- investiții publice în infrastructura rurală fizică, care reduc timpul de muncă neplătit necesar pentru furnizarea de îngrijire indirectă.

Complementar investițiilor în infrastructură sunt intervenții care vizează reglementarea pieței muncii pentru echilibrul între viața profesională și viața personală și non-discriminarea pentru a facilita re-distribuția poverii de îngrijire de la femei la bărbați în sfera domestică [5].

Acțiunile propuse de strategia 3R promovează multiple obiective de dezvoltare, precum:

- egalitatea de gen - Obiectivul de Dezvoltare Sustenabilă 5,
- eliminarea sărăciei în toate formele sale - Obiectivul de Dezvoltare Sustenabilă 1,
- vieți sănătoase și promovarea bunăstării pentru toți, la toate vârstele Obiectivul de Dezvoltare Sustenabilă 3,
- educație incluzivă și de calitate pentru toți Obiectivul de Dezvoltare Sustenabilă 4,
- crearea de locuri de muncă decente pentru toți și promovarea creșterii incluzive – Obiectivul de Dezvoltare Sustenabilă 8,
- reducerea inegalităților – Obiectivul de Dezvoltare Sustenabilă 10 [10].

În elaborarea politicilor publice privind munca de îngrijire, factorii de decizie trebuie să țină cont de faptul că statutul quo (or, scenariu de neintervenție) înseamnă lipsa de sprijin pentru munca de îngrijire și afectează negativ atât furnizorii de îngrijire, cât și beneficiarii acesteia.

Birocratizarea și reducerea resurselor privează beneficiarii de îngrijire de servicii de calitate, punând în pericol capacitatea celor mai vulnerabili membri ai societății de a beneficia de cele mai fundamentale drepturi sociale. Mai mult, recunoașterea și compensarea inadecvată a muncii de îngrijire împiedică furnizorii să participe pe deplin ca cetățeni cu oportunități complete în instituțiile politice, sociale și economice.

Având în vedere că majoritatea dintre noi vom avea nevoie de muncă de îngrijire sau vom fi nevoiți să furnizăm muncă de îngrijire la un moment dat în viața noastră, este în cel mai bun interes al fiecărei persoane care furnizează muncă de îngrijire să urmărească activ un sprijin stabil pentru munca de îngrijire.

Concluzii

Economia de îngrijire reprezintă un pilon esențial al societății și al economiei cu un impact profund asupra bunăstării umane și implică corelare cu o serie aspecte, precum:

- egalitatea de gen,
- creșterea incluzivă,
- crearea noilor locuri de muncă;
- reducerea sărăciei,
- bunăstarea individuală;
- dezvoltarea socio-economică durabilă a societății,
- respectarea drepturilor fundamentale a tuturor membrilor societății.

Având în vedere aceste interferențe, integrarea principiilor economiei îngrijirii în politicile publice este esențială pentru construirea unei societăți mai echitabile și reziliente.

Este imperativ ca guvernele, angajatorii și societatea în ansamblu să implementeze politici care să recunoască, reducă și redistribuie sarcina muncii de îngrijire, prin investiții în infrastructura de îngrijire și reglementări care susțin un echilibru între viața profesională și cea personală.

Actualmente, o intervenție crucială pentru reducerea muncii neplătite este investiția publică în infrastructura serviciilor sociale de îngrijire și în infrastructura rurală care economisește timp. Investițiile publice în economia de îngrijire rămân o provocare persistentă din cauza magnitudinii resurselor necesare și a revendicărilor concurente pentru fonduri publice. Astfel, pentru o mai bună dezvoltare a

politicilor publice în domeniul muncii de îngrijire, este necesară o evaluare a costurilor și a beneficiilor așteptate din îngrijirea socială.

Recunoașterea și compensarea adecvată a muncii de îngrijire sunt esențiale pentru a asigura o societate echitabilă, unde toți cetățenii, indiferent de sex sau statut social, au acces la oportunități egale.

Bibliografie

1. Care work and care jobs for the future of decent work. International Labour Organization Report. Geneva, 2018, 526 p. Available online Care work and care jobs for the future of decent work | International Labour Organization (accessed on 01 October 2024)
2. Charmes, J. Time Use Across the World: Findings of a World Compilation of Time Use Surveys. Human Development Report Office. United Nations Development Programme, New York, 2015, 97 p.
3. Ito Peng. The Care Economy: a new research framework. 2019. 25 p. https://sciencespo.hal.science/hal-03456901
4. Madonna Harrington Meyer (editor), Care Work: Gender, Labor, and the Welfare State, New York 2000, 344 p.
5. Promoting women's economic empowerment: recognizing and investing in the care economy. Issue paper, New York, May 2018, UNWomen, 58 p.
6. Razavi Sh., The Political and Social Economy of Care in a Development Context Conceptual Issues, Research Questions and Policy Options. Gender and Development Programme Paper Number 3, United Nations Research Institute for Social Development, June 2007, 50 p.
7. Woetzel J. Et. Al. "The Power of Parity: How Advancing Women's Equality can add 12 trillion USD to Global Growth", McKinsey Global Institute, 2015
8. www.ilo.org/ Unpaid care work prevents 708 million women from participating in the labour market | International Labour Organization
9. www.ec.europa.eu / Glossary:Harmonised European Time Use Surveys (HETUS) – Statistics Explained
10. www.moldova.un.org / Obiectivele de Dezvoltare Durabilă – ce sunt și cum monitorizăm realizarea acestora | Națiunile Unite în Moldova